

Erfgoed Werkplek Seyss-Inquart te koop

‘Maak van bunker geen pretpark’

De Wassenaarse bunker van rijkscommissaris Seyss-Inquart komt te koop. Kenners zien liever een educatieve toekomst voor dit stuk oorlogsverleden.

Harriët Salm
WASSENAAR

De argeloze wandelaar die door de toegangspoort aan de Haagse Wassenaarseweg landgoed Clingendael betreedt, zal er mogelijk aan voorbijlopen. Maar de boerderij even verderop is onderdeel van een zware periode uit de geschiedenis. De landelijk uitzienende overkapping is namelijk slechts camouflage. De enorme bunker eronder werd gebouwd in najaar 1942 voor de hoogste machthebber tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland: Rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart.

Deze uit Oostenrijk afkomstige nazi had er een werkruimte en woonde vlakbij, in de in 1940 geconfisqueerde villa waar tegenwoordig het onderzoeksinstituut voor internationale betrekkingen Clingendael is gevestigd. Na de Tweede Wereldoorlog deed de bunker, die op grond van de gemeente Wassenaar ligt, onder meer dienst als commandocentrum bij de inzet van Nederlandse militairen in het buitenland.

Kostendragende invulling

Intussen staat het gebouw al jaren leeg en binnenkort wordt de bunker onder voorwaarden verkocht aan de hoogste bieder, meldt het Rijksvastgoedbedrijf. Juist om het monument te laten voortbestaan is een koper nodig die met een toekomstige invulling komt die kostendragend is, zodat het monument goed onderhouden wordt, luidt de verkoopreden.

Versillende mensen maken zich zorgen: wat gaat die nieuwe eigenaar doen met de bunker? Komt er een pannenkoekenhuisje in of een datacenter, zoals met een bunker in de buurt gebeurde?

De ophief die ontstond rond de ‘De Muur van Mussert’ bij Lunteren moet zich hier niet herhalen, zeggen onderzoekers Ronald Klomp en Jeroen van Zijderdeld van de Stichting WO2 Sporen. Zij doen al vele jaren archiefonderzoek naar slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. Ook de Muur – een ander voorbeeld van ‘fout’ erfgoed – kwam in privéhanden en dreigde zelfs gesloopt te worden, zegt de Klomp.

“Dit zijn historische beladen objecten, die zet je niet te koop. Wij moeten in Nederland verantwoord leren omgaan met ook deze kant van de

geschiedenis. Wanneer de Seyss-Inquart-bunker openbaar wordt verkocht, is het object verloren voor de Nederlandse staat en het publiek.”

De situatie van de Seyss-Inquartbunker in Wassenaar is overigens niet helemaal vergelijkbaar met die van de Mussertmuur. Die laatste was al in privéhanden toen het onlangs een Rijksmonument werd, terwijl de bunker al in 2015 Rijksmonument is geworden.

Historische betekenis

In de voorwaarden voor de bunkerverkoop – opgesteld met de gemeenten Wassenaar en Den Haag – zal dan ook rekening worden gehouden met ‘de historische betekenis’, meldt het Rijksvastgoedbedrijf. De nota waarin dat precies staat omschreven is nog niet openbaar, maar ‘bijna klaar’, zegt de woordvoerder. De gemeenteraad van Wassenaar moet er vervolgens nog goedkeuring aan geven. Ook zal er na de zomer een buurtbijeenkomst komen over de verkoop.

Dit alles stelt de Stichting Atlantikwall Museum Scheveningen, die zich inzet voor behoud van bunkers langs de Nederlandse kust, niet gerust. “Dat het een Rijksmonument is betekent dat het van buiten wel behouden blijft, maar van binnen toch vaak geheel veranderd kan worden,” zegt woordvoerder Peter Kusters. “Dat is doodzonde. Wij zouden er zelf graag een museum in maken over de historische tijden die deze bunker beleefde. Maar we zijn bang dat een projectontwikkelaar het object koopt en er een hele andere bestemming voor gaat vinden.”

→ Al jaren is de bunker niet meer in gebruik en dat is goed te zien aan de begroeiing eromheen.

FOTORIJKSFASTGOEDBEDRIJF

→ Onder het camouflagedak staat de eigenlijke bunker, met een bombestendig 4 meter dik dak. In de ‘schoorstenen’ zit luchtafweergeschut.

4

Te groot in de ogen van Albert Speer

Op YouTube is de binnenkant van de bunker van Seyss-Inquart te zien. De muren zijn van ruim 2 meter gewapend beton, het dak van het bunkerdeel is 4 meter dik. In de kap stond luchtafweergeschut, verscholen in nep-schoorstenen. Het geheel heeft een gigantisch pannendak en de betonnen muren zijn deels beschilderd alsof ze van gemetseld baksteen zijn, alles voor de ‘boerderij’-look.
Seyss-Inquart en Hitlers architect Albert Speer, baas van de bunkerbouwers, hebben in een briefwisseling nog geruzied over de omvang van deze schuilplaats, die in Speers ogen te groot werd. Het geheel – bunker plus boerderij en garage eromheen – is volgens de bouwtekening bijna 61 bij 30 meter, en 20 meter hoog. Of dit uiteindelijk Speers goedkeuring kreeg, is onduidelijk.

Na de oorlog is nog een gaskuis aangebracht, zodat de bunker in crisistijden dienst zou kunnen doen als commandocentrum van de Nederlandse regering.

Hanna Luden, voorzitter van het Centrum Informatie en Documentatie Israël (Cidi), een organisatie die de belangen behartigt van de Joodse gemeenschap in Nederland, vindt ook dat de overheid bewuster moet omgaan met herinneringsplekken van de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog. “Dit is niet zomaar een bunker, dit is de bunker van de hoogste nazi-machthebber in Nederland. Dit is geen gezellig gebouw. Hier moet niet een horecagelegenheid in komen. Je kunt het verleden van die plek niet zomaar lostrekken.”

Educatie

Bovendien moet de overheid ieder risico vermijden dat het een bedevaartoord kan worden voor Holocaustontkenners met nazisympathieën, stelt zij. Beter zou het daarom volgens haar zijn als de bunker in handen komt van de Nationale Monumentenorganisatie (NMO). Deze beheert al 29 bijzondere rijksmonumenten. De plek zou

vervolgens met subsidie gebruikt kunnen worden, bijvoorbeeld als museum of voor educatie aan jongeren over de oorlog.

Ook hoogleraar Frank van Vree, specialist herinneringscultuur en directeur van het Niod Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, pleit voor zorgvuldig erfgoedbeheer. “Zoek dus een passende bestemming,” zegt hij over de Seyss-Inquartbunker.

Van Vree stelt vast dat sinds twintig jaar in Nederland anders gedacht wordt over de bestemming van bunkers. “Daarvoor werden ze voor al het mogelijke gebruikt. Maar terwijl de mensen die de oorlog meegemaakt hebben verdwijnen, zie je het belang van plekken van herinnering toenemen. Als een soort ankerplaatsen van het geheugen. Het is belangrijk dat het Rijksvastgoedbedrijf er ook zo naar kijkt.

“Er moet daar geen pretpark komen, maar een bestemming die recht doet aan de cultuur van herinnering.”

→ De tekeningen laten zien dat onder het pannendak geen boerenschuur schuilt.

